

ZORGEN VOOR LEVERINGSZEKERHEID

Een capaciteitsmarkt in Nederland is dringend nodig

februari 2025

Inhoud

- 1. Samenvatting**
- 2. Waarom is de Energy-Only Market (EOM) ontoereikend?**
- 3. Waarom een capaciteitsmarkt nu noodzakelijk is**
- 4. Kosten: Een capaciteitsmarkt levert netto financiële voordelen op voor de Nederlandse consumenten**
- 5. Energietransitie: een capaciteitsmarkt vergemakkelijkt de overgang naar een CO₂-vrij energiesysteem**
- 6. EU-ontwikkelingen: een capaciteitsmarkt is een structureel element van het EU-elektriciteitsmarktontwerp**
- 7. Een capaciteitsmarkt vermindert de afhankelijkheid van import**
- 8. Strategische reserve is geen alternatief**
- 9. Stimuleren van batterijen en vraagrespons is geen alternatief**

Samenvatting

EP NL pleit voor de **snelle invoering van een capaciteitsmarkt** om de leveringszekerheid van elektriciteit te garanderen, omdat:

- De huidige Energy-Only Market (EOM) te grote risico's met zich mee brengt, vooral voor piekcapaciteit
- Leveringsproblemen zich eerder kunnen voordoen dan verwacht
- Een capaciteitsmarkt kosten bespaart voor consumenten
- Het de overgang naar een koolstofvrij energiesysteem ondersteunt
- Nederland minder afhankelijk wordt van energie-import
- Alternatieven zoals een strategische reserve of batterijopslag onvoldoende zekerheid bieden

Waarom is de Energy-Only Market (EOM) ontoereikend?

De Nederlandse elektriciteitsmarkt functioneert volgens het *Energy-Only Market*-model, waarin opwekkingscapaciteit met lage bedrijfsuren afhankelijk is van **hoge prijzen bij schaarste** om vaste kosten te dekken. Schaarste ontstaat als de vraag hoog is en het aanbod van weersafhankelijke productie (zon en wind) laag is. Het daadwerkelijk optreden van fysieke schaarste is onzeker. Het afhankelijk zijn van schaarste-inkomsten is dus risicovol. Deze **risico's** worden verder versterkt bijvoorbeeld door:

- Mogelijke marktinterventies in periodes van fysieke schaarste inclusief prijsplafonds
- Mogelijke belasting op inframarginale inkomsten in geval van extreme prijzen
- Onzekerheid van klimaatbeleid ter ondersteuning van technologieën zoals nucleaire capaciteit of opslagcapaciteit
- Onzekerheid over klimaatbeleid gericht op elektrificatie / groei van de vraag
- Mogelijke invoering van een transporttarief voor productie
- Sterke stijging van tarief voor gebruik van het gasnet (voor gasgestookte centrales)
- Mogelijke verplichting om CO₂-vrije brandstof te gebruiken in gasgestookte centrales

Het **gevolg** is dat de business case voor investeringen in piekcapaciteit **te risicovol** wordt. Investerings blijven uit en bestaande centrales kunnen vroegtijdig sluiten. Een capaciteitsmarkt maakt het mogelijk om inkomsten te verwerven met het beschikbaar maken van regelbaar vermogen¹. Hierdoor wordt leveringszekerheid op een voldoende hoog niveau gehouden.

¹ Met regelbaar vermogen wordt in deze position paper vermogen bedoeld dat vrij inzetbaar is en niet weersafhankelijk is.

Waarom een capaciteitsmarkt nu noodzakelijk is

Problemen met voorzieningszekerheid kunnen zich eerder voordoen dan verwacht en de ontwikkeling van een capaciteitsmarkt heeft tijd nodig.

TenneT heeft geconcludeerd dat de voorzieningszekerheid na 2030 in gevaar komt². Dit wordt veroorzaakt door een verwachte groei van de vraag en een verwachte sluiting van regelbare capaciteit van 22,3 GW in 2023 naar 14,5 GW in 2030. Problemen met de leveringszekerheid kunnen zich echter al eerder voordoen. TenneT is met name te optimistisch over de beschikbaarheid van nieuwe gasgestookte centrales in Duitsland. TenneT onderschat ook de risico's voor piekcapaciteit. De economische levensvatbaarheid van de voortzetting van een gasgestookte elektriciteitscentrale wordt regelmatig voor elke periodieke onderhoudscyclus opnieuw bekeken, wat extra investeringen vereist. Een snellere sluiting van bestaande regelbare capaciteit kan niet worden uitgesloten.

Ook moet worden opgemerkt dat TenneT een streefwaarde van 4 uur per jaar hanteert voor de kans op onvermogen (Loss of Load Expectation of LOLE) in haar monitor leveringszekerheid. Deze waarde van 4 uur is gebaseerd op een schatting van de waarde van niet-geleverde energie (Value of Lost Load of VoLL) van ongeveer 15 000 €/MWh. Het is waarschijnlijk dat de werkelijke VoLL aanzienlijk hoger is. (ACM heeft de VoLL geschat op 68 887 €/MWh). Als men zou rekenen met een hogere waarde voor de VoLL, zou de streefwaarde voor leveringszekerheid ook veranderen en zou een LOLE van bijvoorbeeld 2 uur dicht bij het optimale niveau liggen. Ook onze buurlanden hanteren een lagere waarde voor de LOLE. Met andere woorden, TenneT onderschat de waarde van een zekere elektriciteitsvoorziening en dus de voordelen van een capaciteitsmarkt.

De laatste Europese monitor laat ook zien dat actie is nodig is om leveringszekerheid te borgen.³ Volgens die analyse zou Nederland al in 2028 boven de streefwaarde van 4 uur voor de LOLE uitkomen.

Omdat een capaciteitsmarkt tijd nodig heeft om te worden ontwikkeld en geïmplementeerd, en omdat de voorzieningszekerheid na 2030 in gevaar komt, en mogelijk al eerder, moet zo snel mogelijk worden begonnen met het ontwerpen van een geschikte capaciteitsmarkt voor de Nederlandse situatie. Een eerste no-regret activiteit zou zijn om de effectiviteit van de verschillende capaciteitsmarkten in de EU te analyseren.

² Rapport Monitor Leveringszekerheid 2024, TenneT

³ European Resource Adequacy Assessment (ERAA) 2024, ENTSO-E

Kosten: Een capaciteitsmarkt levert netto financiële voordelen op voor Nederlandse consumenten

De business case voor investeerders in piekcapaciteit zal sterk afhangen van extreme schaarsteprijzen. Zoals beschreven is de marktwaarde van piekcapaciteit in het EOM marktmodel onzeker en zeer volatiel. Daarom zullen verwachte inkomsten uit schaarsteprijzen sterk worden verdisconteerd. Dit betekent dat deze gebeurtenissen vaker zouden moeten voorkomen dan economisch wenselijk is. Een capaciteitsmarkt neemt een deel van de onzekerheid voor investeerders weg en zorgt ervoor dat er meer regelbare capaciteit beschikbaar blijft. Een capaciteitsmarkt zal capaciteitsbetalingen met zich meebrengen die soms worden beschouwd als extra kosten voor consumenten, maar deze moeten samen met de voordelen van een capaciteitsmarkt worden beschouwd. Een capaciteitsmarkt kan worden gezien als een verzekering die zal resulteren in een grotere hoeveelheid geïnstalleerde, regelbare capaciteit die zorgt voor lagere en stabielere elektriciteitsprijzen. Als gevolg daarvan lopen marktdeelnemers, waaronder leveranciers, minder risico's bij de inkoop op de groothandelsmarkt, wat resulteert in lagere risicopremies en dus lagere prijzen voor consumenten. Tot slot vermindert een capaciteitsmarkt de kans op fysieke schaarste (belastingafschakeling), wat van grote waarde is voor de consument.

De inkomsten die aanbieders van regelbare capaciteit verkrijgen via de capaciteitsmarkt vervangen de hogere schaarstevergoedingen die zouden zijn verkregen in een EOM-situatie met lagere geïnstalleerde capaciteit. Een capaciteitsmarkt leidt dus niet tot extra winsten voor producenten. Als een capaciteitsmarkt wordt ingevoerd in een situatie met voldoende geïnstalleerde capaciteit, dan zullen de capaciteitsbetalingen tot nul dalen (zoals nu in Frankrijk).

Een capaciteitsmarkt is het beste instrument om een voldoende niveau van voorzieningszekerheid te garanderen. Het moet technologieneutraal zijn en alle aanbieders van regelbare capaciteit in staat stellen om te concurreren voor de meest efficiënte oplossing. Alle capaciteit blijft volledig actief op de energiemarkt en draagt zo bij aan lagere elektriciteitsprijzen.

Energietransitie: een capaciteitsmarkt vergemakkelijkt de overgang naar een CO₂-vrij energiesysteem

Een capaciteitsmarkt moet worden gezien als een wijziging van het ontwerp van de elektriciteitsmarkt. Net als het EOM model moet de capaciteitsmarkt openstaan voor alle technologieën die kunnen bijdragen aan voorzieningszekerheid. De EU-regels staan geen technologieën toe met een koolstofuitstoot van meer dan 550 gram/kWh zonder bijstook en/of CCS. Een capaciteitsmarkt moet als doel hebben om een voldoende niveau van voorzieningszekerheid te garanderen en ondersteunt de beschikbaarheid van regelbare capaciteit, waaronder gasgestookte centrales. Maar een capaciteitsmarkt vergemakkelijkt ook de overgang naar een CO₂-vrij energiesysteem. Snelle elektrificatie (in mobiliteit, verwarming en industrie) is essentieel voor de overgang naar een CO₂-vrij energiesysteem. Een betrouwbare elektriciteitsvoorziening is daarbij een belangrijke randvoorwaarde. Het gebruik van fossiele brandstoffen wordt vervangen door elektriciteit. Dit leidt tot een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen, ook als die extra elektriciteit gedeeltelijk wordt opgewekt door elektriciteitscentrales op fossiele brandstoffen. Om de elektrificatie te vergemakkelijken en om op een betrouwbare manier aan de groeiende elektriciteitsvraag te voldoen, is een capaciteitsmarkt nodig. Tegelijkertijd blijven de bekende instrumenten (met name ETS en SDE) van kracht om het aandeel CO₂-vrije elektriciteitsopwekking te vergroten. Het relatieve aandeel van elektriciteitscentrales op fossiele brandstoffen zal dus in de loop van de tijd afnemen.

Een capaciteitsmarkt om de voorzieningszekerheid te waarborgen en instrumenten om te sturen in de richting van een CO₂-vrij elektriciteitssysteem kunnen en moeten dus hand in hand gaan.

EU-ontwikkelingen: een capaciteitsmarkt is een structureel element van het EU-electriciteitsmarktontwerp

Veel EU-lidstaten hebben een capaciteitsmarkt geïmplementeerd, waaronder Frankrijk, België, Italië en het Verenigd Koninkrijk. Duitsland heeft besloten een capaciteitsmarkt in te voeren naast een reeks aanbestedingen om investeringen in nieuwe gasgestookte en H₂-ready energiecentrales veilig te stellen. De EU-regels beschouwen een capaciteitsmarkt als een structureel element van het ontwerp van de elektriciteitsmarkt.

Een capaciteitsmarkt vermindert de afhankelijkheid van import

Het Nederlandse elektriciteitssysteem is in perioden van schaarste afhankelijk van de import van elektriciteit. Dit betekent extra risico's, want de vraag of buurlanden export kunnen accommoderen hangt sterk af van investeringsbeslissingen in extra regelbare capaciteit in deze landen, wat weer afhangt van hun beleidsmaatregelen en marktontwerpkiezen. Bovendien kunnen buurlanden, om lokale prijspieken te vermijden, in de verleiding komen om de export te beperken in perioden van wederzijdse schaarste. Tot slot is de import vanuit het Verenigd Koninkrijk, Noorwegen en Denemarken afkomstig van offshore kabels die kwetsbaarder zijn voor terrorisme. De invoering van een capaciteitsmarkt maakt een directere controle mogelijk op het niveau van de voorzieningszekerheid in Nederland.

Strategische reserve is geen alternatief

Strategische reserve wordt buiten de markt geplaatst en alleen geactiveerd bij dreigende fysieke schaarste. Zonder marktinkomsten moeten de kosten om deze activa operationeel te houden volledig worden gedekt door capaciteitsbetalingen, terwijl afnemers nog steeds schaarsteprijzen kunnen ervaren. Een strategische reserve is dus duur omdat een deel van de capaciteit om economische redenen niet kan worden ingezet.

Het grootste nadeel van de strategische reserve is echter dat het geen structurele oplossing biedt voor het borgen van leveringszekerheid. Het is nog steeds afhankelijk van het EOM model als basis voor investeringen in regelbare capaciteit, zowel voor nieuwe capaciteit als voor investeringen die nodig zijn om bestaande centrales in bedrijf te houden.

Stimuleren van batterijen en vraagrespons is geen alternatief

Het stimuleren van batterijen en vraagrespons is geen alternatief. Flexibele capaciteit uit batterijen en vraagrespons zal een steeds belangrijkere rol spelen in het elektriciteitssysteem van de toekomst. Ze spelen echter een heel andere rol dan regelbare opwekkingscapaciteit. Ten eerste bieden batterijen en vraagrespons flexibiliteit op korte termijn. Dit betekent de capaciteit om te reageren op prijsschommelingen van korte duur. Ze zijn echter veel minder goed uitgerust om regelbare capaciteit te leveren die nodig is voor langere perioden van schaarste, zoals een Dunkelflaute-situatie met verscheidene dagen van hoge vraag en weinig wind en zon. Ten tweede hebben ze een heel ander risicoprofiel dan regelbare piekcapaciteit. Batterijen zullen in elk scenario een vergelijkbaar en hoog aantal bedrijfsuren hebben. Piekcentrales hebben echter extreem lage bedrijfsuren. Met andere woorden, batterijen en vraagresponscapaciteit lopen geen risico in het EOM-model.

Eventuele belemmeringen voor de deelname van opslag en vraagrespons aan de markt moeten worden weggenomen (als zulke belemmeringen nog bestaan). Het is echter niet nodig om steunmechanismen in te voeren voor batterijen en vraagrespons. Het zou een dure manier zijn om voldoende voorzieningszekerheid te garanderen. Een capaciteitsmarkt, die ook de deelname van opslag mogelijk maakt, geniet dus de voorkeur.

Contact us

EP NL B.V
Poelendaelesingel 10
4335 JA Middelburg
www.epnl.nl | info@epnl.nl